

VRSAR, župna crkva Sv. Martina

mičke posude, koplja, strelice, ostruge, noževi, zlatne i srebrne naušnice). U Vrlici je nađena mala kadionica koja se oblikom i dekoracijom veže uz radove zapadnoeur. umj. kruga (IX. st.). Iznad mjesta su ostaci utvrđenoga grada *Prozora*, unutar kojega se vide ruševine prostrane stambene zgrade, vodospreme i kapele. Utvrdu je poč. XV. st. podignuo Hrvoje Vukčić Hrvatinić vjerojatno radi osiguranja naselja stare Vrlike (*Vrhrika*) koja se nalazila na području današnjega sela Cetine, uz vrelo istoimene rijeke. Stanovnici tog naselja su se u drugoj pol. XV. st., bježeći pred Turcima, naselili pod utvrdom Prozorom i tako udarili temelje i dali ime današnjoj Vrlici.

LIT.: S. *Gunjača*, Topografska pitanja na teritoriju Cetinske županije ekskursima o ubikaciji Setovije i Tiluriuma, Split 1937. — D. *Jelovina*, Starohrvatske nekropole, Split 1976. — S. *Gunjača*, Kratak pregled prošlosti Sinja i okolice, Sinj 1977. — *Isti*, Historijsko-arheološka šetnja dolinom gornje Cetine, Zbornik Cetinske krajine, 1981, 2. — A. *Milošević*, Arheološki spomenici gornjeg i srednjeg toka rijeke Cetine, *ibid.* Z. Gu.

VRLIOVKA → OZALJ

VRLJIĆ, Vladimir (Ankin), slikar (Garčin kraj Slavnskoga Broda, 12. III. 1950). Studirao književnost i filozofiju u Zagrebu. Izrazitim kolorizmom i ekspresivnim crtežom slika krajolike, figuralne kompozicije i portrete (*U šumi*, 1985; *Nebeski leptir*, 1995). S I. Toljem izdao grafičku mapu *Drinske elegije*, 1991. — Samostalno izlagao u Sinju, Zagrebu, Slavnskome Brodu, Annecyju, Križevcima, Velikoj Gorici.

LIT.: Ž. *Sabot*, Vladimir Vrljić-Ankin (katalog), Zagreb 1987. — E. *Quien*, Otoci (katalog), Velika Gorica 1995. K. Ma.

VRPOLJE, selo J od Đakova. U kasnobaroknoj župnoj crkvi Sv. Ivana Krstitelja nalaze se klasicistički oltari (jedan J. F. Mücke, 1863) i odljev brončanoga kipa Sv. *Ivan Krstitelj* natprirodne veličine, rad I. Meštrovića. — Spomen-galerija I. Meštrovića izlaže tridesetak odljeva njegovih skulptura u sadri i bronci (otvorena 3. VI. 1972). Pred njom je kip I. Meštrovića, djelo F. Kršinića. Ispred zdravstvene stanice nalazi se odljev Meštrovićeve skulpture *Majka i dijete* (poklon autora rodnome mjestu).

LIT.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (katalog), Osijek 1972.

A. Ht.

VRPOLJE (Vrhpoljac), selo JI od Šibenika. Prema nalazima pleterne ornamentike i starohrv. nakita u grobovima uz crkvu Sv. Lovre, to je područje bilo naseljeno već u ranome sr. vijeku. Selo je bilo u XVI. st. utvrđeno za obranu od Turaka; utvrde je porušio 1588. Ferhat-paša. Crkvu Uznesenja Marijina sagradio je 1726. šibenski graditelj I. Skoko.

LIT.: K. *Stošić*, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941. — K. *Prijatelj*, Arhitekt Ivan Skoko i domaći majstori šibenskog baroka, Zbornik zaštite spomenika kulture (Beograd), 1953. N. B. B

VRSALOVIĆ, Dasen, arheolog (Bol, 26. V. 1928 — Zagreb, 10. XII. 1981). Studirao arheologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. God. 1957–69. radio u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika i Institutu za nacionalnu arheologiju JAZU u Splitu. Istraživao starohrv. groblja i ranosrednjovj. lokalitete u sr. i S Dalmaciji (Kašić, Biljani Donji kraj Zadra, Sustipan, Sv. Marta u Bijaćima). Od 1969. radio u Republičkome zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, poglavito na razvitku podmorske arheologije, odn. na zaštiti podvodnih arheol. nalazišta i spomenika.

BIBL.: *Kulturni spomenici otoka Brača*, Brački zbornik, IV, 1960; *Kasnorednjovjekovne ostruge u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu*, SHP, 1963, 8–9; *Povijest otoka Brača*, Brački zbornik, VI, 1968; *Srednjovjekovno groblje na »Gredama« u selu Kašiću kod Zadra*, SHP, 1968, 10; *Srednjovjekovna opatija na Sustipanu u Splitu*, VjAHD, 1971 (s T. Marasovičem); *Istraživanja i zaštita podmorskih arheoloških spomenika u SR Hrvatskoj*, Zagreb 1974; *Srednjovjekovno groblje na »Begovači« u selu Biljanima Donjim kod Zadra*, SHP, 1981, 11 (s D. Jelovinom). B. Čk.

VRSAR, naselje na brežuljku S od Linskoga kanala. Kontinuitet naseljavanja može se pratiti od gradinske kulture sve do danas. U antici su gl. objekti (lučki uređaji, villa rustica, kamenolom) bili smješteni uz morsku obalu, gdje su na S strani zaljeva nađeni i kasnoant. kosturni grobovi s ukopom u amforama. U V. st. formira se na SZ podnožju brežuljka uz morsku obalu veće središte sa starokršč. crkvom pačetrovinasta tlocrta, s nartekсом i aneksima (u crkvi mozaični pod od crvenih, sivih, bijelih i crnih kockica; gl. polje podijeljeno u 73 kruga, međusobno povezana pletenicama i ispunjena ribama, prikazima godišnjih doba i dr.). U drugoj pol. VI. st. dozidana je na tu crkvu apsida ravninskoga tipa (polukružna s unutrašnje, a poligonalna s vanjske strane). Za slavensko-avarskih napada na Istru u poč. VII. st. crkv. su građevine potpuno razorene. U doba romanike podignuta je S od starokršč. sklopa trobrodna bazilika Sv. *Marije* s ugrađenim apsidama (srednja apsida produžena preko linije bočnih apside). Tom razdoblju, kada je V. već utvrđeno naselje i središte feudalnih posjeda porečkih biskupa, pripada i najstarija građevna faza *Kaštela* na vrhu brežuljka. — I od Vrsara nalazi se arheol. lokalitet *Monte Ricco* s prapov. gradinskim naseljem i rim. ladanjskom vilom (dobro očuvana vodosprema, sitni nalazi iz razdoblja republike i carstva).

LIT.: A. *Gnirs*, Grundrissformen istrischer Kirchen aus dem Mittelalter, Jahrbuch CC, 1914, Beiblatt, str. 59. — M. *Mirabella Roberti*, La sede paleocristiana di Orsera, Trst 1944. — B. *Marušić*, Istra u ranom srednjem vijeku, Pula 1960, str. 11, 16. — A. *Šonje*, Romanička bazilika sv. Marije u Vrsaru, Zbornik Poreštine, 1971, 1. — *Isti*, Crkvena arhitektura zapadne Istre, Zagreb 1982. — V. *Ekl*, Gotičko kiparstvo u Istri, Zagreb 1982. Br. Ma.

VRTNA UMJETNOST (vrtne arhitekture), oblikovanje vrtova, perivoja i parkova s pomoću zelenila, staza, skulptura i manjih građevnih zahvata. Vrtne se umjetnosti često naziva i hortikulturom, premda hortikultura u užem smislu označava kulturu uzgoja bilja, poglavito cvijeća, podizanje vrtova uz obiteljske kuće, osmišljavanje cvjetnih dekoracija grada, a od druge pol. XX. st. ozelenjivanje gradskih prostora (tzv. gradsko zelenilo), koje ima ekološko i rekreativno značenje. Premda se pojmovi vrt, perivoj i park mogu rabiti kao istoznačnice, oni imaju i različita značenja pa su otuda moguće i razlike između vrtne, parkovne i pejzažne umjetnosti ili arhitekture. Vrtom se najčešće naziva prostor koji je usko vezan uz arhit. objekt (dvorac, vilu, palaču) te ga uljepšava i funkcionalno i estetski nadopunjuje. Park je obično mnogo veći od vrta, što omogućuje znatnu zastupanost drveća, raznolikih sadržaja i objekata. Osim estetske ima pejzažnu, ekološku i katkada izrazitu botaničku vrijednost. Javni gradski parkovi počeli su se sve više podizati od sred. XIX. st. Tijekom XX. st. riječ park postala je sastavni dio naziva za mnoge vrste objekata pejzažne i parkovne arhitekture (nacionalni park, park prirode, ekološki park, športsko-rekreativski park, memorijalni ili spomen-park, gradski park, park skulptura). Pojam perivoja nalazi se u hrv. jeziku od XVI. st., dok u drugim svjetskim jezicima ne postoji. U drugoj pol. XX. st. manje se rabio i često se zamjenjivao nazivom park.

V. u. u Hrvatskoj razvijala se istodobno s europskom i pod njezinim utjecajem. U S Hrvatskoj razvijala se ponajprije pod utjecajem sr. Europe (Austrije i Njemačke), dok se u vrtovima duž jadranske obale pretežito osjeća utjecaj Italije. Najvrednija su ostvarenja dubrovački renesansni vrtovi, romantičarski perivoj Maksimir u Zagrebu te perivoji uz dvorce S Hrvatske. Dubrovački renesansni vrt odlikuje se osebnim i autohtonim tipološkim obilježjima unutar vrtne umjetnosti eur. renesanse, što mu daje